جیریکو و کەڵەکەکی مێدوسا.. ئاکۆ عەبدوڵڵا

ساڵی 1816 کاتێك لەکەنارەکانی ڕۆژئاوای ئەفریقا کەشتییە ناودارەکەی (مێدوسا) تێکشکا نغرۆ بوو، کاپتن و ئەفسەر و کەسە دیارەکانی سەری بەبەلەمی فریاگوزاری، خۆیان دەرباز کرد، کە لەناویاندا حاکمی سەنیگالی داگیرکراو هەبوو، بەڵام خەڵکە ئاساییەکەیان لەناو گێژاوی زەریا جێهێشت. دوای گەڕانەوەشیان هیچ باسێکی ئەوانیان نەکرد. لەلایەکی دیکەوە لەناو دەریا پانزە کەس لەوانەی بەجێهێشترابوون، بەپارچە تەختە پەرت و بڵاوەکانی کەشتییە تێکشاوەکە کەڵەکێکیان دروست کرد و دوای نزیکەی دوو هەفتە مانەوەی ناو زەریا کە ئازاری زۆریان لەدەست برسێتی و تێنوێتی و مەترسی شەپۆڵەکان چێژت و هەندێکیشیان مردن. ئینجا بەڕێکەوت بەکەشتییەك گەیشتن و رزگاریان دەبێت. کاتێکیش دەگەڕێنەوە فەرەنسا. ئەو هەواڵە وەك بۆمبی ئابڕۆبەر هەموو ئەوروپای هەژاند. ئەوسا جیریکوی نیگارکێش ویستی ئەو رووداوە بەجۆرێك بەرجەستە بکات ببێت بەپەیامی سیاسی و کۆمەڵایەتی و رەخنەش لەبەرپرسیاریەتی لادان بگرێت و سەرکۆنەی ناعەدالەتیش بکات. ماوەی ساڵێك جۆرەها لێکدانەوە و تاقیکردنەوەی کرد. بۆ ئەو مەبەستەش سەردانی کەسانی رزگاربووی کارەساتەکەی کرد. هەروەها سەردانی نەخۆشخانەیەکی کرد تاکو تێیدا تەرمی مرۆڤی مردوو ببینێ. ئەمەو داوای لەدارتاشێکیش کرد نموونەی کەڵەکەکەی بۆ دابڕێژێ. لەئەنجامدا شاکارەکەی (کەڵەکی مێدوسا Le Radeau de La Méduse) ی کیشا و ساڵی 1819 لەپیشانگەی ساڵانەی سالۆنی پاریس هەڵواسی کە تێیدا لەدرامای کارەساتەکە، ئەو ساتەی هەڵبژاردووە کە سەرنشینی کەڵەکەکە لەدوورەوە کەشتییەکی فریاگوزار دەبینن و زۆربەیان بەتاسەی کەم ئومێدانە هەوڵی ئاگادار کردنەوەی دەدەن.

تابلۆکە کە شێوەیەکی هەڕەمی وەرگرتووە، پڕە لەهەڵچوون. تێیدا مرۆڤی مردوو و زیندوو و هی وەهاش دەبینرێن کە لەسەرەمەرگدان. لەپێناو مانەوەشدا، لەنێوانیان هەست بەپێنان و جۆرێك لەشەڕ دەکرێت. هەروەها لەدیمەنەکەدا کۆمەڵێك وردەکاری دیکە هەیە چاوی بینەر کێش دەکەن، لەوانە ئەو پیاوە ئەسمەرەی کە لەپێشەوەی کەڵەکەکە پەڕۆیەك رادەتەکێنێت بۆ ئاگادارکردنەوەی کەشتییەکە. ئەو بەشەی تابلۆکە لوتکەی شکۆی دیمەنەکە و هێزە درامیکیەکەیتی. لێرەدا جێگەی ئاماژە بۆ کردنە جیریکو پێداگرانە ویستویەتی

تابلۆکەی وێنەی مرۆڤێکی ئەفریقی تێدابێت تاکو ببێت بەهێما بۆ یەك هیوایی هەموو مرۆڤ بەبێ جیاوازی. ئەو کارەش بۆ ئەوسا ئاسایی نەبوو. لەلایەکی دیکەی دیمەنێکی پیاوێکی پیر دەبینرێت کە لاشەی کوڕە مردووەکەی گرتووە. ئەمانە و بەشێوەیەکی گشتی لەو کارەدا جیریکو لەبەکارهێنانی کاریگەرییەکانی رووناکی و تاریکی گەیشتۆتە ئەوپەڕی و سەرشێتی سرووشتیشی وەها دەرخستووە کە هێشتا دانەمرکابێتەوە، هەربۆیە دەڵێن هەموو کەسێك ناتوانێت بەدیار ئەو شاکارە بوەستێت. بەوپەڕی ژیری کێشاویەتی تەنانەت ئەو کەشتییەی کە فریاگوزارە، لەدوور تەنیا ئالاکەی دەرکەوتووە، ئەوەش بەلای ئەوانەی کە دەیانەوێت فریایان بکەون، ئەوپەڕی سەختی و کەم ئومێدییە.

ئەو شاکارە بە یەك لەکارە هونەرییە ناودار و کاریگەرەکانی چاخی ڕۆمانسی دادەنرێ. شوێنێکی گرنگیشی هەیە لە مێژووی هونەری نوێ. دوای ئەو بەرهەمە دەیان ڕۆمان لەبارەی چیرۆکی ئەو ڕووداوە نووسرا. ئەوسا مشتومڕی سیاسی لێکەوتەوە، ئەوەش هەندەی دیکە ڕقی ڕەخنەگران و مامۆستایانی ئەکادیمیای جولاند و جیریکویان تۆمەتبار کرد بەوەی هونەری کلاسیکی و ڕێسا ڕەسەنەکانی هونەری بەزاندووە، نەك هەر ئەوەندە بەڵکو شاڵاوی توندیان کردە سەریو جیریکویان دووچاری بارێکی خراپی دەروونیی کرد، ناچار بوو ساڵی دواتر سەر هەڵبگرێ و بەرەو وڵاتی ئینگلتەرا بچێت.

نیگارکێش لەچەند ستوونێکدا:

- جان لویس ئەندریا تیۆدۆر جیریکو ناسراو بە تیۆدۆر جیریکو Théodore Géricault ساڵی 1791 لەخێزانێکی دەوڵەمەند و بۆرجوازی شاری روانی هەرێمی نۆرماندی هاتە دونیا. ساڵی 1824 لەشاری پاریس کۆچی دوایی کرد.
- لەگەڵ ئەوەی تەمەنی کورت بوو کەچی لەبوارەکانی نیگار و پەیکەر و دیزاینەری نەخشە بەیەك لە پێشەنگەکانی هونەری نوێ و ڕێبەرێ بوێرەکەی قوتابخانەی نوێیەکەی (ڕۆمانسی) ئەوسا لەفەڕەنسا دادەنرێت.
- هونەرەکەی جیریکو هەموو ئەو ڕەشبینییەی بەرجەستە کردووە کە لەدوای شۆڕشی فەڕەنسی لەو وڵاتە هاتەئارا. لەناویشیدا ڕاستەوخۆ ڕەخنەی لەڕژێمی پادشایەتی و بەچوونی عەقڵگەرایی ئەوسا گرتووە.
- یەك لەو نیگارکێشانەیە کەزۆر شەیدای کێشانی دیمەنی ئەسپ بوو، زۆر حەزیشی لەتاودانی بوو، تا ڕۆژێك لەسەری هەڵدێرا

بەهۆیەوە مرد.

- جگە لەو شاکارەکەی لێکادنەوەمان بۆی کرد کۆمەڵێك تابلۆی دیکەی ناوداری هەیەلەوانە (ناپلیۆن لەگۆڕەپانی شەڕ، ئۆفسەری نیشانەشکێنی سوارەی گاردی ئیمپراتۆری، ئەسپی خۆڕاگرمەشی عەرەبی، ئەسپەکان لەلەوەڕگە).